

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Doktori tézisfüzet

Salvador Neto Luís

A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában

PhD értekezés magyar nyelvű tézisei

A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva DSc

Témavezető: Prof. Dr. Rixer Ádám egyetemi tanár

Budapest, 2022.

Tartalomjegyzék

1. A kutatási téma megjelölése és a mű szerkezete.....	2
1.1. A választott téma növekvő jelentősége.....	3
2. Hipotézisek, alapkoncepció	6
3. Módszertani alapok.....	7
4. A migrációs diplomácia fogalmának megújulása, a diplomácia új eszközei	11
5. Következtetések, eredmények	14
6. A szerző értekezéshez kapcsolódó publikációi.....	20

1. A kutatási téma megjelölése és a mű szerkezete

Értekezésemben a migrációs diplomácia általános kérdéseit tekintem át, Afrika és Európa migrációs jelenségeire, azok egymásra hatására, valamint a lehetséges megoldásokra fókuszálva, különös tekintettel Angola és Magyarország példájára.

A disszertáció 9 fejezetből áll. A fejezetek logikailag követik egymást, a megelőző fejezetek mondanivalója és kutatási eredményei a további fejezetek kiindulópontjául szolgálnak. A dolgozat utolsó részében összefoglalom az egyes fejezetek lényegét, és egyúttal olyan következtetéseket is levonok, melyek túlmutatnak az egyes fejezetek megállapításain.

A célokat és módszereket tisztázó, továbbá a fogalmi megalapozást elvégző első fejezet után a munkám második fejezetében teszem behatóbb vizsgálat tárgyává a migráció korábbi és kortárs elméleteit, elvégezve azok csoportosítását is.¹

A tanulmány harmadik fejezete (lásd: *3. migrációs diplomácia megoldásai Afrikában*) az afrikai migráció elsődleges állomásait, annak hátterét és jellemzőit, a migrációt kiváltó tényezőket, továbbá a migráció kezelésére vonatkozó modelleket mutatja be. Célja egyrészt annak vizsgálata, hogy Afrika mely területeiről, milyen céllal és okokkal vándorolnak el az afrikaiak, másrészt annak megismerése, hogy milyenek voltak a korábbi évek afrikai migrációs trendjei, valamint milyen intézkedéseket hoztak az egyes államok, államszervezetek, illetve nemzetközi aktorok a legális és irreguláris migráció kezelése érdekében. Fontos kiemelni, hogy – szemben a közvélekedéssel – az afrikai vándorlás még ma is sokkal inkább a kontinensen belül zajlik, az afrikai vándorlók előszeretettel választják az észak-afrikai államok valamelyikét, ahelyett, hogy a kontinensen kívülre, más térségek irányába mozogjanak.

A negyedik fejezetben bemutatom Angolát, kiemelve a jogrendszer külföldi állampolgárokra vonatkozó szabályozási elemeit (lásd: *4. A migrációs folyamatok kezelése Angolában*). A dolgozat ötödik részében a rendszerváltás utáni magyarországi migrációs folyamatokkal foglalkozom, ezen belül kiemelten az EU-hoz csatlakozást követő időszakokkal (lásd: *5. A magyarországi migrációs folyamatok a rendszerváltás után*).

Disszertációm hatodik fejezetében (lásd: *6. Az európai menekültválság 2015 után és a diplomácia szerepe a migráció kezelésében*) a menekültválság és a diplomácia kölcsönhatását elemzem, abból a tételfogólatból kiindulva, hogy a diplomácia hatékony

¹ HAUTZINGER Zoltán – HEGEDÜS Judit – KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 7-17.

eszköz lehet a migráció problémájának kezelésében. A migrációs probléma megoldásában vezető szerepet kell betöltenie a diplomáciának, a nemzetközi konfliktuskezelés hagyományosan kialakult szervezett tevékenységének.

Munkám hetedik fejezetében (lásd: *7. A migrációs diplomácia jelentősége Afrika és Európa viszonylatában*) bemutatom, hogy a diplomáciának a vizsgált kapcsolatrendszerben milyen szerepe és bővülő eszközrendszere van a migráció területén. Ez a fejezet újdonság, ugyanis itt támasztom alá az általam feltett négy hipotézist. Ebben a fejezetben fontosnak tartom bemutatni az állami érdekeket és alkupozíciókat a migráció kérdésében. Megkerülhetetlen az államok számára különösen lényeges szuverenitás kérdésköre, s ennek részeként – a szuverenitás belső és külső részjogosítványainak gyakorlása körében – az annak meghatározásához fűződő jog gyakorlása is, hogy miért, illetve miért nem fogadnak bevándorlókat. Disszertációmban ezekre a kérdésekre is keresem a válaszokat. Továbbá – a fenti megközelítéseknek alárendelten, azokra tekintettel – be is mutatom a különböző menekültügyi nemzetközi egyezményeket, úgy is mint a területre vonatkozó értelmezési kísérletek kiindulópontjait. Ebben a fejezetben részletesen ismertetem és elemzem az 1951. évi Genfi Egyezményt és az 1967. évi New York-i jegyzőkönyvet, amelyek a nemzetközi menekültvédelem alapját jelentik. Bemutatom, hogy az UNHCR-nek, azaz az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának milyen lényeges szerepe van a menekültügyi válság kezelésében. Kitérek a szolidaritásra és a felelősségvállalásra is, valamint az Európai Unió fejlesztési politikájára és a humanitárius segítségnyújtás mibenlétére is.

A nyolcadik fejezetben (*8. Kutatási interjúk*) összefoglalom az általam Angolában és Magyarországon készített interjúkat. Végül a dolgozat kilencedik fejezetében (*9. Összegzés, következtetés*) összefoglalom minden fejezet lényegét, illetve – ahogyan arra már utaltam – a felismeréseimet itt rendszerezem és *részben* következtetésekké is alakítom.

1.1. A választott téma növekvő jelentősége

Dolgozatom témájának kiválasztásában a személyes okok mellett a szakmai kíváncsiság vezérelt, amennyiben munkahelyemen, az Angolai Köztársaság magyarországi Nagykövetségén munkakörömből adódóan is elkezdtem elemezni a 2015-ös európai migrációs és menekültválság okait. A munkakörnyezetemben igen gyakran foglalkozunk a migráció kérdésével, főleg amikor Angolában, illetve az afrikai kontinens más szegleteiben

dolgozom. Segítségemre volt az a tény is, hogy viszonylag terjedelmes irodalma van a tágabb témának, s ezen irodalom feldolgozása segített az elemző munkában is. Leendő diplomataként megfelelő szintű tudással kell rendelkezni a migrációról és annak kezeléséről, beleértve a migrációs probléma megoldását is. Afrikának és Európának a diplomácia eszközrendszerét alkalmazva, s azt folyamatosan meg is újítva kell egyetértésre jutnia a hatékony migrációs és menekültügyi politika tekintetében.

Noha az értekezés műhelyvitája során a 2022-ben kirobbant orosz-ukrán háború² ténye és következményei még nem voltak ismertek, s részletesebben nem is kívánom elemezni a jelenségcsoportot, de ezek az újabb fejlemények is növelik a terület objektív súlyát, jelentőségét, továbbá az egyéb tényekre alapozott felismerések esetében – ha korlátozott mértékben is – kontrollfunkciót is betölthetnek.

A migrációs folyamatok, az azokkal kapcsolatos politika és a társadalmi magatartások, a rendszer-, csoport- vagy egyéni szinteken megjelenő válaszok kölcsönösen hatnak egymásra. Ez a 2015-ben kezdődött európai migrációs válság, majd pedig legutóbb, a 2022-es ukrajnai események esetében is így van. Napjainkban egészen más szempontokat és kezelési eszközöket, módszereket kíván meg a migráció kezelésének kérdése, mint korábban. S egészen más kihívásokkal kell szembesülniük az afrikai és az európai országoknak, melyek között a migráció kiemelt helyet foglal el.

Jelen dolgozatom célja, hogy a migrációs diplomácia jelentőségét meghatározza a jellemzők feltárásának bemutatásával, és emellett áttekintse a migráció kezelésének kihívásait Afrikában és Európában.

A teljes témakör szempontjából is lényeges előkérdés, hogy az elmúlt másfél évtized önállóan is vizsgálható, időben is egymásra következő válságai (gazdasági világválság, migrációs válság Európában és annak környezetében, a COVID-19-pandémia,³ majd 2022 tavaszán az orosz-ukrán háború) úgy is értelmezhetőek, mint egyetlen, összefüggő *válságkorszak* elemei. Ennek a ténynek az elfogadása befolyásolhatja nem csupán a tudományos vizsgálat tárgyát, az alkalmazott (alkalmazható) módszereket, de a teljes vizsgált kérdéskör jelentőségét, súlyát is tovább növelheti – tekintettel arra a tényre is, hogy a különféle válságjelenségek egyik legmarkánsabb következménye, illetve tünete a migrációs jelenségek élénkülése. Sok esetben ezek a hatásmechanizmusok közvetett

² <https://www.cnnbrasil.com.br/internacional/russia-ataca-a-ucrania-explooes-sao-ouvidas-em-varias-cidades/> (2022.05.19.)

³ The World Health Organization (WHO) declared Covid-19 a pandemic on 11 March 2020 <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (2020.07.25.)

jellegűek, de ilyenkor is kimutathatóak: például az orosz-ukrán háború esetében az afrikai migráció várható élénkülése nem közvetlenül a hadi helyzetnek köszönhető, hanem az afrikai kontinenst is érzékenyen érintő gabonahiánynak, mint a háború egyik következményének.

Némi leegyszerűsítéssel azt is mondhatjuk, hogy a globális kihívások közül a migráció kérdése határozza meg leginkább Afrika és Európa viszonyát, így a migrációs diplomácia nélkülözhetetlen eszközzé válik a két kontinens külpolitikájában is. A korábbi évtizedek közvetlen és közvetett gazdasági, társadalmi, politikai és természeti változásai következtében központi kérdéssé vált a migráció kérdésköre. A migráció kérdése világszerte a nemzetközi biztonsági napirend élére került, részben annak az aggodalomnak köszönhetően, hogy az irreguláris migráció hozzájárulhat a nemzetközi terrorizmus terjedéséhez.

2. Hipotézisek, alapkoncepció

A hipotézisek összeállításához elsőként előkutatást végeztem, és ennek alapján konceptualizáltam a kérdéskört, majd a téma változóinak beazonosításával megfogalmaztam a tudományos problémát. Meghatároztam a vizsgálandó területeket és a hipotéziseket, majd ehhez illesztettem a szükséges kutatási módszereket. Ennek alapján a következő hipotéziseim alakultak ki:

1. *A mai diplomácia nem képes hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen minden államnak más-más érdeke van ebben a témakörben. A diplomáciai tárgyalások során egymással összeegyeztethetetlen, azaz nem vagy csak nehezen kibékíthető érdekek merülnek fel.*
2. *Angola és Magyarország együtt tud működni a migráció kezelésében, az irreguláris bevándorlás kapcsán számos magyar tapasztalat adható át Angolának (pl. a határigazgatás területén).*
3. *Angola és Magyarország kölcsönösen példa lehet egymás számára a bevándorláspolitiká tekintetében, ugyanis Angola és Magyarország is sikeresen védte határait, és sikeresen szabott határt annak, hogy területükön tömegesen jelenjenek meg a migránsok.*
4. *Álláspontom szerint a problémát a gyökerénél kellene megpróbálni kezelni. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az ún. kibocsátó államokban nemzetközi összefogással folyamatos humanitárius segílyt kellene biztosítani. Másrészt pedig azt, hogy a háborús övezetekben a korábbiaknál intenzívebb diplomáciai erőfeszítésekkel is elő kellene segíteni a béke megteremtését, ami egy idő múlva a gazdasági növekedésnek is teret adhat. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az 1. hipotézisben foglaltak meghaladása is csak – legalább részben – új diplomáciai eszközrendszerrel (lesz) lehetséges.*

Amint az a korábban leírtakból is kiderül, dolgozatom általános kiindulópontja, ha úgy tetszik: előfeltevése, alapkoncepciója az, hogy a migráció kezelésében nélkülözhetetlen a diplomácia szerepe és törekvései – valamennyi felvetés.

3. Módszertani alapok

Kutatómunkámat többségében az általános kutatási módszerek jellemezték, amelyekbe beletartozik az analízis, az indukció, a dedukció és a szintézis egyaránt. Az összegyűjtött szakirodalmat az analízis módszerével rendszereztem, azok tényanyagát, majd pedig az elméleti és gyakorlati megállapításokat – az egyes témakörökhöz igazodóan - új gondolati egységekbe szintetizáltam. A kutatás alapját jelentő általános definíciókat (például *migráció, bevándorló, diplomácia, menekültválság*) logikai összehasonlító elemzés révén, vagy az analógia módszerével alakítottam ki.

A szakirodalom feldolgozása (dokumentumelemzés) során, a szekunder kutatásban a témához (A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában) mérvadó forrásmunkák kiválasztására (könyvtári és internetes anyaggyűjtés), elolvasására, majd kijegyzetelésére, és a későbbi hivatkozásokhoz a források pontos bibliográfiai adatok rögzítésére került sor. Kronológikus-történeti vizsgálati módszert alkalmaztam a migráció történetének feldolgozása során, amelynek eredményeként összegyűjtöttem a rendelkezésre álló szakirodalmat. A fő szakirodalmi munkák elkülönítése és folyamatos, visszavisszatérő használata több okból is indokolt volt: egyrészt ezek állításai szolgáltak alapot dolgozatom egyes részkérdéseinek megalapozásához, másrészt pedig – egyes esetekben – az ezekben kifejtettek meghaladása is valid célként jelent meg.⁴

Annak érdekében, hogy világossá váljon a válaszadók véleményalkotási folyamata a migráció kezeléséről, kvalitatív kutatást is végeztem mélyinterjúk formájában. Ezeket munkám végén, függelékként helyezem el, tekintettel arra, hogy azokra közvetlenül nem alapoztam meglátásokat, azokat csupán hasznos adalékként jelenítem meg. Összesen három interjút készítettem: Angolában kettőt, Magyarországon pedig egyet. Az interjúalanyok rendőrtábornok és diplomaták voltak. A strukturált interjúban – amelyet én is használtam – a kérdések pontosan meghatározottak, sorrendjük adott, és minden alanyuk ugyanolyan módon tesz fel, a válaszok ekképpen összehasonlíthatóak, számszerűsíthetőek és statisztikák alapját képezhetik. Az interjú egyúttal mélyinterjú is volt, amelynek kvalitatív eljárásaként – amiként a neve is jelzi – az interjúalany legmélyebb

⁴ Ilyen munkaként említhető különösen: ÁLVAREZ ACOSTA, María Elena - LÓPEZ LEÓN, Evelyn: Las migraciones africanas en la contemporaneidad: singularidades más relevantes. *Revista Política Internacional*, 2019, No. 3; Arquivo Histórico Nacional de Angola, 1997; HAUTZINGER Zoltán – HEGEDŰS Judit – KLENNER Zoltán: *A migráció elmélete*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Társaság, 2014; RIXER Ádám (ed.): *Migrants and Refugees in Hungary. A Legal Perspective*. Budapest, Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, 2016; TARRÓSY István: Afrikaiak a világban, afrikaiak Magyarországon – Elhanyagolt diaszpóra? *Modern Geográfia*, 2017/4; MATIAS DA SILVA, Antônio Carlos: Angola: história, luta de libertação, independência, guerra civil e suas consequências, *Neari em Revista*, V.4 N.5, 2018.1.

motivációinak, tudattalan (nem tudatos) indítékainak megismerése a legfőbb célja. Az interjúk száma, és az értekezés szempontjából is releváns tartalmak korlátozottsága okán a kivonatban közölt interjúk – ahogyan erre utaltam is – nem képezik érvelésem középponti elemeit.

Az érintett diszciplínák felől közelítve elmondható, hogy miközben a minket körülvevő világ a legkönnyebben továbbra is jogi tények útján egyneműsíthető és értelmezhető, az egy nyomtávon haladó kutatások gyorsan avuló jellege, a bármely kérdésben elének táruló problémakatalógus mérete és multi-, inter-, sőt transzdiszciplinaritás felfutása egyként arra szorít minket, hogy összetett nézőpontot válasszunk magunknak. A szűken vett jogi, jogtudományi elemzések ma már a migrációs jelenségek vonatkozásában is szükségképpen ki kell, hogy egészüljenek az egyéb társadalomtudományi – így politikatudományi, arról leváló közpolitikai, szociológiai és egyéb – érvekkel, megközelítésekkel. Utóbbiak között különösen lényeges, „felfutó” (rész)diszciplínák a kormányzástan⁵ vagy éppen szociálpszichológia.

Lényeges, hogy nem csupán interdiszciplináris megközelítésre törekszem, de a jogi megközelítések körében is tekintettel vagyok arra a tényre, hogy „Bár hagyományosan a jogtudományi munka szíve a hatályos jogra vonatkozó fogalmi tisztázó (jogdogmatikai) elemzés, a jogtudomány nem csupán jogdogmatikai kutatásokat végez. [...] Jogtudományként fogjuk fel a jogtörténeti [...], valamint a jogbölcséleti, továbbá a *de lege ferenda*, az empirikus, és a jogra vonatkozó politikai filozófiai kérdésfelvetéseket is.”⁶ Jelen munkámat, illetve annak vizsgálatait is ebben a kibővített keretrendszerben kívánom elhelyezni, miközben a tételes jog, a jogforrások feltárása, elemzése és rendszerező bemutatását is megkerülhetetlennek tartom.

A magyar és nemzetközi szakirodalom legnagyobb része az állam és a migráció kérdéseinek tárgyalásakor elsősorban a jogi instrumentumokra és a nemzetközi összefogás lehetséges módozataira fókuszál. S valóban, a nemzetközi tapasztalatok alapján azt is eredménynek kell tekintenünk, ha az állam hatékonyan tudja kezelni a migrációs folyamatokat és képes a jog keretein belül a társadalomba befogadott külföldiek beilleszkedését biztosítani, természetesen az állam érdekeit szem előtt tartva, s egyúttal

⁵ „A kormányzástan a demokratikus többpártrendszerű polgári jogállam kormányzati gyakorlatát elemző, alkalmazott társadalomtudomány a rendszerváltozás után egyre jobban önállósult Magyarországon, és ez a folyamat elsődlegesen a politikai szociológiából és az állambölcséletből kiváló politikatudományhoz fűződik” – írja Sárközy. SÁRKÖZY Tamás (2017): *Kormányzástan. Adalékok a viszonylag jó kormányzáshoz*. Budapest, HVG-ORAC. 46.

⁶ JAKAB András – MENYHÁRD Attila (2015): A magyar jogtudomány helyzete és kilátásai. In JAKAB András – MENYHÁRD Attila szerk.: *A jog tudománya. Tudománytörténeti és tudományelméleti írások, gyakorlati tanácsokkal*. Budapest, HVG-ORAC. 25–26.

próbára is téve a jóléti állam alkalmazkodóképességét.⁷ Erre a megkerülhetetlen szempontra munkám során is tekintettel kellett lennem.

A dolgozat az anyaggyűjtés jogi nézőpontú megközelítését emelte ki, ezért nem csak a magyar jogszabályokat tartottam fontosnak, hanem az angolai jogszabályok leírását és teljes mélységben történő bemutatását (lásd: A felhasznált irodalom után: angolai jogszabályok, magyar jogszabályok). Mindenekelőtt az elmúlt évtizedekben kialakult migrációs helyzetben megtalálható problémákat, a jogi és politikai kezelésből eredő követelmények javításra szoruló elemeit kívánom elemezni.

Munkám során arra törekszem, hogy disszertációm ne deskriptív, adatközlő-leíró legyen, hanem vitázó, érveket egymás mellé helyező, következtetéseket levonó, elsődlegesen szekunder információgazdálkodásból származó új anyagként jelenjen meg. Munkámban a szekunder kutatás alkotó, azaz kreatív változatát, az ismeretgazdálkodást alkalmazom, azaz az adott tárgykörben a szekunder kutatás információit analitikusan elemzem, majd azokat kombinálva és szintetizálva – részben heurisztikus módszerekkel – új (vagy bővített) ismeretelemeket hozok létre.

Disszertációm készítése során *tehát* a következő munkafolyamatot alkalmaztam:

Pontosan meghatároztam a témát, ami a következő: *A migrációs diplomácia megoldásai Afrikában és Európában*. Azért ezt a témát választottam, mert ez egy jól körülhatárolható, valódi – azaz tudományosan is megragadható, önállóan is értelmezhető téma, miközben vannak benne az elvégezhető kutatásban megoldható feladatok (lásd: hipotézisek. Pl. 2. *Angola és Magyarország együtt tud működni a migráció kezelésében, az irreguláris bevándorlás kapcsán számos magyar tapasztalat adható át Angolának pl. a határigazgatás területén*).

Szekunder (magyar és nemzetközi szakirodalom) és primer (interjúk) anyagot gyűjtöttem. Sokkal több anyagot olvastam, mint amit felhasználtam a munkámhoz. Egyetértek Tomcsányival, aki szerint minél alaposabban felderítjük a szakirodalmi környezetet, annál biztosabban mozgunk benne, és annál inkább tudjuk bizonyítani azt is, hogy mi magunk valami újat tettünk hozzá, elvégre a saját eredmények és a saját vélemény a legfontosabb.

Végül pedig a feltárt tények birtokában azok rendszerezésére, következtetések levonására, a megjelölt hipotézisekkel kapcsolatos megállapítások megtételére, valamint a kutatás egészével kapcsolatos összegző vélemény megfogalmazására került sor. Reményeim

⁷ RIXER Ádám: *A mai közigazgatás a jó állammal szembeni elvárások tükrében*, In: SZIGETI Szabolcs – FRIVALDSZKY János (szerk.): *A jó kormányzásról: Elmélet és kihívások*. Budapest, L' Harmattan Kiadó, 2012, 113-115.

szerint a migrációról tudományos értékű, a tudományosság kritériumainak megfelelő, de mégis könnyen befogadható elemzés elkészítése volt a célom.

4. A migrációs diplomácia fogalmának megújulása, a diplomácia új eszközei

Dolgozatom központi eleme a migrációs diplomácia, annak fogalma, jelentősége és különösen módosuló eszközrendszere.

A diplomácia a külpolitika önállóan is jól értelmezhető eszköze. Olyan szervezett tevékenység, amely az államok közötti békés kapcsolatok kialakítására és fejlesztésére fókuszál. A diplomácia általában a következő kérdésekkel foglalkozik: politika, béke, háború, migráció, külkereskedelem, sport és kultúra népszerűsítése, valamint a nemzetközi szervezetek keretében megvalósuló koordináció. A diplomáciai kapcsolatokat a nemzetközi jog nézőpontjából a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi bécsi egyezmény határozza meg.

A migrációs diplomácia azon állami cselekvések összessége, amely különféle diplomáciai eszközöket és eljárásokat alkalmaz a határokon átnyúló lakossági mobilitás kezelésére, valamint a migrációs folyamatokat vizsgálja a békés megoldások elérése és fenntartása érdekében. Már előljáróban rögzíthetjük, hogy a migráció kérdése – és különösen a migráció kezelésének szándéka – egyre hangsúlyosabb része az államok külpolitikai stratégiáinak

A diplomácia hagyományos értelemben az államok nemzetközi kapcsolatainak ápolására irányuló szervezett tevékenység, amelynek fő céljai a hivatalos kapcsolatok fenntartása más államokkal; az állam és polgárai érdekeinek képviselete, védelme; információszerzés; továbbá a saját országról szóló ismeretek terjesztése. Ezen alapvető funkciók átalakulása, illetve új funkciók megjelenése egy lényeges folyamat, amely szűkebb témánk, a migrációs diplomácia szempontjából is lényeges. *Néhány új – az értekezés szempontjából is rendkívül jelentős - irányt kiemelve, rögzíthetjük, hogy*

- a) a kétoldalú, bilaterális diplomáciai kapcsolatok mellett egyre fontosabb a multilaterális diplomácia, a nemzetközi szervezetekben (ENSZ és szakosított szervezetei, NATO, Európai Unió és számos más intézményben) végzett tevékenység;
- b) különösen lényegessé vált az ún. nyilvános diplomácia. „A nyilvános diplomácia (...) a külpolitikák kialakítása és megvalósítása érdekében a közvélemény befolyásolásával foglalkozik. A nemzetközi kapcsolatok tradicionális diplomáciát meghaladó dimenzióit tartalmazza: a kormányzatok azon erőfeszítését, hogy befolyásolják más államok közvéleményét; a civil szervezetek és érdekek államközi interakcióját; jelenti a nemzetközi kapcsolatokról és azok a politikákra

gyakorolt hatásáról való tájékoztatást (...) valamint az interkulturális kommunikáció folyamatát”,⁸

- c) ez a b) pontban bemutatott nyilvános diplomácia egyre inkább átalakul az elmúlt évtizedben ún. digitális diplomáciává is – számos vonatkozásában. Manor és Segev szerint a digitális diplomácia legfőképpen egy ország növekvő *social media* használatára utal, amit egy ország a jó hírneve és a róla alkotott előnyös kép kialakítása, valamint a külpolitikai céljai elérése érdekében végez. Ennek részeként a digitális diplomáciában érdemi területként – a fogalom szűkebb formájaként – megjelenik a diplomaták általi közösségi média használat, amennyiben ezeket a felületeket egymással és a nagyközönséggel való kommunikációra használják. A digitális diplomácia tágabb fogalma szerint pedig az nem más, mint a diplomáciai tevékenységek digitális technológiákon, interneten, mobil eszközökön és a közösségi média platformokon való gyakorlása („Facebook diplomácia”);
- d) a nem állami aktorok diplomáciai folyamatokba történő beemelésével, az ún. „pressure group”-ok, illetve hagyományos nemzetközi NGO-k, illetve egyes speciális globális aktorok (például NOB) diplomáciai jellegű és a hivatalos diplomácia által is támogatott tevékenységének erősödésével egyre inkább szupraterritoriális kapcsolatok, elmosódó politikai és jogi határok jellemzik a nemzetközi térben zajló folyamatokat, a legkülönbözőbb területeken, így a migrációs diplomácia berkein belül is. Ez – mármint az újabb aktorok megjelenése a politikaformálásban - bizonyos szempontból veszélyezteti a külügyminisztériumok és a teljes igazgatási rendszer kiemelt és gondosan védett irányító szerepét, egyebek mellett még olyan különösen kényes területeken is, mint amilyen a migrációs diplomácia.
- e) a diplomácián belül a kulturális diplomácia jelentősége világszerte exponenciálisan nő. A kulturális diplomácia a külpolitikai stratégiai célok végrehajtásának egyre markánsabbá váló, nemzetközileg is meghatározóvá váló eszköze. Magyarországon vonatkozásában például a kulturális diplomácia végrehajtásának külföldi szervezeti egységei a nagykövetségek és külképviseletek mellett a Collegium Hungaricumok, a magyar kulturális intézetek, az oktatási-kulturális diplomata rendszer, a kulturális attasék, a Társult Intézetek Hálózata és a magyar anyanyelvi lektorok intézményi,

⁸ HANSEN, Allen C.: Public Diplomacy in the Computer Age. Praeger Publishers Division, New York, 1984, 3.

illetve személyi köre. Ezek működnek közre a konkrét programok és együttműködések kialakításában és végrehajtásában is.

Vannak további, a migrációs diplomáciával is érintkező, ám kevésbé lényeges területek is, amelyek átalakulási, illetve fejlesztési szükséglete egyértelmű, de amelyek jelentősége összességében csekély, ha úgy tetszik: marginális a teljes témakörön belül. Ilyen például a konzuli védelem fejlesztésének lehetősége, illetve szükséglete is.

5. Következtetések, eredmények

Ahogy munkámban láthattuk, a mai diplomácia törekvései gyakran nem képesek hatékonyan megoldani a migrációs problémákat, hiszen az államok érdekei eltérőek, olykor kifejezetten ellentétesek. Ahogy dolgozatomban is láthattuk: a migráció többszereplős (kibocsátó – tranzit - befogadó állam) és összetett témakör, amely szükségessé teszi a kommunikációt és a közös fellépést, azaz egyre inkább a preventív diplomácia alkalmazását a migráció kérdésében.

A migrációs jelenségeket Hautzinger és társai nyomán több aspektusból is osztályoztam. Megkülönböztethetünk külső (nemzetközi) és belső (országon belüli) migrációt, bevándorlást és az ellentétes irányú kivándorlást.

Az afrikai lakosságra – szemben a vonatkozó sztereotípiákkal – kis mértékben jellemző a migráció, annak ellenére, hogy a kontinensen évről évre jelentős népességnövekedés tapasztalható és az alacsony képzettségű munkaerő számára sincs biztosítva a megfelelő életminőség. Afrikát gyors demográfiai növekedés jellemzi, amelyet a munkahelyek száma nem képes követni, így a vándorlás az afrikai lakosság számára tulajdonképpen eleve elrendeltetett. Az afrikai migráció sokkal inkább a kontinensen belül zajlik, ami még akkor is igaz, ha az észak-afrikai bevándorlók többségének elsődleges célállomása Európa, szemben a szubszaharai régió lakosaival, akik döntően a szomszédos országokban keresik boldogulásukat. A nyugat-afrikai, valamint a dél-afrikai migráció főként régióon belül zajlik, a déli migráció elsődleges célállomása a Dél-afrikai Köztársaság. A kontinens fejletlensége miatt kevésbé vonzó a külföldi munkaerő számára, így szakképzett állampolgárait Európa és Észak-Amerika vonzza magához.

Az Afrikán belüli népességmozgások kiváltó okai egyrészt a különböző konfliktushelyzetekben, másrészt a magas államadósságban és a változó környezeti adottságokban (például az elsivatagosodásban) rejlenek, amelyek leginkább befolyásolják a migrációs folyamatokat. Ezenfelül a migrációnak gazdasági szempontja is létezik, amikor az egyének a jobb megélhetés érdekében vándorolnak. Afrika-szerte kiemelten fontos a regionális együttműködés, valamint a kontinens egészének kooperációja. Az afrikai országok többsége nem képes a globális versenyben részt venni, ezért a regionális integrációt használják megoldásként az erőforrások megfelelő felhasználására, illetve a tudás helyben tartására. Hosszú távon megoldásként szolgálhat Afrika számára, hogy a kontinensen található a legtöbb olyan közösség (államközi, illetve civil szervezet), amely regionális integrációra buzdít, a személyek szabad áramlását megvalósíthatónak tartja és a

legális migrációt saját régióiban támogatja. A közeljövőben Afrikának vonzó kontinenssé kell válnia a képzett orvosok, tudósok, mérnökök, valamint az elvándoroltak számára.

A migrációval kapcsolatos kihívásokra történelmi léptékkal mérve gyors lépések és azonnali válaszok szükségesek, amelyeket számos ágazatban – többek között az infrastruktúra, az energia, az egészségügy, az oktatás, a béke és biztonság elősegítése, a gazdasági növekedés, valamint a munkahelyteremtés területén – Afrikán kívülről kimagasló mértékben támogat az Európai Unió. A 2015 novemberében megtartott vallettai csúcstalálkozón létrehozásra került az Afrika Sürgősségi Alap,⁹ amely számos cselekvési programot hirdetett a migráció csökkentése, a bevándorlók életkörülményének javítása, illetve az irreguláris migráció okainak kezelése érdekében.

A magyarországi határvédelmi szigorításokkal párhuzamosan az ország aktuális külpolitikai irányvonalai, a „Déli Nyitás és a „Keleti Nyitás” jelentős részben az afrikai térségek – különösen a szubszaharai országok – felé történő kapcsolat-újraépítést hivatottak elősegíteni.¹⁰

Angola migrációs folyamatainak kezelése kapcsán álláspontom szerint nagy fordulat még nem várható a jelenlegi migrációs felmerülő kérdésekben, sem az afrikai összefogás, sem a politikai diszkurzus vonatkozásában, mert a jogszabályok tényleges érvényesülése terén Angola számos végrehajtási nehézséggel szembesül. Angolának tehát lehetséges megoldásokat kell kidolgoznia a jelenleg fennálló migrációs helyzet kezelésére, és ha a megoldások sikeresnek bizonyulnak, akkor megállapíthatjuk, hogy Angola hatékonyan és eredményesen kezeli a migrációs folyamatokat és a lakosság jólétét biztosító feltételek megteremtését egyaránt. Ahogy a világ legtöbb országában történt a koronavírus járvány miatt, Angolában is az emberek mindennapi életét korlátozó intézkedéseket vezettek be 2020 márciusában, amelyeket csak fokozatosan, a járványhelyzet javulásával oldanak fel. A gazdaság jelentősen visszaesett, és a migrációs tendencia is lelassult. A járvány megjelenése után, 2020. március 25-én országos veszélyhelyzetet hirdettek ki, amellyel különleges jogrend lépett életbe Angolában. Megállapíthatjuk, hogy Angolában is van érdemi összefüggés az új koronavírus terjedése és a migráció között, a lakosság védelmében hozott korlátozó intézkedések biztosítják, hogy a külföldről érkezők (az angolai állampolgárok is) ellenőrzött formában térhessenek haza. Az angolai migrációs folyamatok kapcsán megállapíthatjuk, hogy Angolában a kormányerők és az ellenzék

⁹ Valletta Summit, 11-12 November 2015 – Action Plan, http://www.consilium.europa.eu/media/21839/action_plan_en.pdf (2019.04.20.)

¹⁰ <http://delinyitas.hu/novemberben-rendezik-meg-a-2-budapest-afrika-forumot-budapesten/> (2020.12.25)

között 27 évig tartó polgárháború zajlott, 1975-től 2002-ig, ami romba és szegénységbe döntötte az országot. A polgárháború után egy békésebb környezet jött létre. A békével számos lehetőség kínálkozik a külföldi befektetésekre és az idegenforgalomra, ezért sok külföldi állampolgár és potenciális befektető tekint Angolára célországként.

Magyarország sem vonhatja ki magát a népvándorlás negatív és pozitív hatásai alól. Az 1990-es évek elején Európában ismét előtérbe állította a menekültügy kérdését a volt Jugoszláviában dúló háború¹¹ és a 2015-2016-ös nagy migrációs hullám. Magyarország 2004. május 1-jén lett az Európai Unió tagja. Új kereteket, illetve új dimenziókat teremtett ez a tény a migráció kérdésének vizsgálatában. Az utóbbi években Magyarországon is kiemelkedő társadalmi érdeklődés kísérte a migrációt. A menekültválság kapcsán keletkezett politikai hisztéria valóságértelmező ereje és vártnál nagyobb hatása a társadalmi attitűdökre vezethető vissza. A kormány menekültügyi álláspontja Magyarország sajátos helyzete miatt nemzetközi szinten is fontossá vált.

Elemeztem a diplomácia betöltött szerepét a migráció kezelésében, tehát azt, hogy a világtörténelmi változásokkal módosulnak az államhatalmak kapcsolatai, törekvései és főbb céljai is. Míg az egyik oldalon a biztonságra való törekvést a fennálló problémák kezelésében, a másik oldalon a fenyegetettség kezelésében látják a nagyhatalmak. E kérdés többek között a korszak egyik lényeges problémájának, a migrációnak a kezelésében is érzékelhető. Azáltal, hogy egymásnak ellentmondó álláspontok jelennek meg a migrációval kapcsolatban, az államok közötti kommunikációban konfliktushelyzetek alakulnak ki. A konfrontáció megelőzésében és csökkentésében mindenképp a diplomácia nyújthat segítséget. Az átalakuló világrend a diplomácia szintjén is változásokat eredményezett, amely összességében azzal magyarázható, hogy a mindenkori nemzetközi rend fejlődése a diplomáciára is hatást gyakorol. A változás egyrészt a diplomácia által betöltött funkciókban, másrészt e funkciók gyakorlásához kapcsolódó eszközök bővülésében nyilvánul meg. A migráció új kihívások elé állítja az államokat, így annak érdekében, hogy a kezelésében lényegi szerepet betöltő diplomácia megfelelő minőségben érvényesülhessen a gyakorlatban, szükséges az átalakulás.

A dolgozat a rendelkezésre álló magyar, angolai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásával e kérdéskört elemezte. A dolgozatban megállapításra került, hogy a világrend a hidegháború lezárását követően jelentős átalakuláson ment keresztül. A nagyhatalmakat egymástól részben eltérő feladatok és problémák foglalkoztatják, így a

¹¹ GYUROC János: Jugoszláviai menekültek Magyarországon. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 1994, 5. évf., 4. szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00036/00020/pdf/04.pdf> (2020.08.23)

közös kérdések megoldásában képviselt álláspontjuk sem feltétlenül azonos. Példaként az USA-nak a Migrációs Globális Kompakt (GCM) kidolgozási folyamatából történő kilépését említettem, amelynek következményeként a jövőben várhatóan több konfliktushelyzet fog kialakulni, például a szigorúbb migrációs politikát képviselők, valamint a migráció pozitív hatásait előtérbe helyező államok képviselői között.¹²

Az Európai Unió egyre komolyabb biztonságpolitikai kihívásként szembesül az irreguláris migráció jelenségével, tekintettel arra, hogy évről évre jelentős számú irreguláris bevándorló érkezik Európába. Valós veszély az ellenőrizhetetlenség, továbbá a migrációhoz kapcsolódó, illetve az abból hasznot húzó cselekmények, úgymint az embercsempészet, az emberkereskedelem, a szervezett bűnözés, a hamis útlevelek és más személyi okmányok, illetve a korrupció megjelenése, továbbá a feketegazdaság növekedése, amelyek számos gazdasági, politikai és szociális feszültségforrás okozói. E probléma megoldásában a preventív diplomácián keresztül kiemelt szerepet kell vállalniuk az afrikai és európai országoknak.

A migráció kezelésének egyik legmeghatározóbb alapkérdése a közös álláspontra való törekvés, amely megalapozza a közös fellépést, így a diplomáciát is új feladatok elé állítja a konfliktusok megelőzése és kezelése során. A működőképes migrációs szabályozás hiánya miatt azt tapasztalhatjuk, hogy a menekültügy kérdése világszerte, de az Európai Unióban különösen előtérbe került. Napjainkban egyre nagyobb veszélyt jelent az államok számára a szabálytalan migráció, ami azt jelzi, hogy átfogó fellépésre van szükség. Ebben a globális fellépésben kiemelkedő szerepet tölt be a különböző nemzetközi szervezetek által folytatott diplomáciai közvetítés a tömeges migráció megelőzése és békés megoldása érdekében. Összességében megállapíthatjuk, hogy a migrációs válság minden államot fenyeget, és azt csak egységes és céltudatos fellépéssel lehetne legyőzni, egyhangú, határozott és dinamikusan működő diplomácia révén.

A migráció egyre fontosabb területe az államok kétoldalú és többoldalú diplomáciai kapcsolatainak, például a kormányközi megállapodások formájában, amelyek célja a migrációs áramlások ösztönzése vagy korlátozása; a preferenciális elbánás kiterjesztése egyes külföldi állampolgárokra; vendégmunkás vagy más ideiglenes munkaerő-migrációs rendszerek létrehozása. A menekültügyi válság, valamint a kihívások és a lehetőségek közös kezelése érdekében kulcsfontosságú lesz, hogy Európa együtt tudjon működni Afrika országaival. Tekintettel arra, hogy a következő évtizedekben valószínű, hogy a

¹² https://index.hu/kulfold/2018/12/19/az_ensz_megszavazta_a_globalis_migracios_csomagot/ (2019.08.14.)

migráció csak az állami aktorok és politikai döntéshozók jelentőségét növeli, számos lehetőség van Afrika és Európa migrációs politikájának további kutatására, várhatóan számos új aspektus vizsgálata válik majd indokolttá.

A globalizációval együtt járó gyorsabb információcsere és közlekedés arra ösztönöz, hogy a fejlődő országok állampolgárai egyre nagyobb számban hagyják el a döntően vidéki területeket. A következő években a városi újramezés érdekében várhatóan továbbra is rengeteg ember fogja elhagyni otthonát, ami azonban nem feltétlenül jelenti a magasabb életszínvonal lehetőségét.

Disszertációm rávilágított arra, hogy a szegénység és az egyenlőtlenség elleni küzdelem mindenekelőtt a fejlődő országokat, főleg az afrikai kontinenst érinti. Az állandó gazdasági válság, az éhezés és a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése mind azt erősíti, hogy a jobb életkörülmények lehetősége miatt emberek milliói keresnek új hazát. Az illegális bevándorlókat mindenekelőtt a szegénység, valamint saját hátrányos helyzetük hajtja, amely folyamat a szélesedő jogszerű migrációs csatornák ellenére is megfékezhetetlen.

A migráció, mint jelenség hosszú távon fejti ki hatását, lassú, de feltartóztathatatlan változásokat eredményezve, amelyekre mind a kibocsátó, mind a befogadó országoknak figyelemmel kell lenniük. Vélhetően a bevándorlás intenzitása a jövőben tovább fog növekedni, ezért szükség van a népességmozgás humánus körülmények között történő szabályozására. Annak érdekében, hogy ez mindenki – de legalábbis a legtöbbször – számára előnyös módon valósuljon meg, a menekültügyre a nemzetközi politikának kell figyelemmel lennie, a bevándorlásnak pedig nemzeti hatáskörbe szükséges tartoznia.

Történelmi tapasztalat, hogy a bevándorlás felerősödését a bevándorlási politika szigorításának kell követnie. Azáltal, hogy egymásnak ellentmondó álláspontok jelennek meg a migrációval kapcsolatban, az államok közötti kommunikációban konfliktushelyzetek alakulnak ki. A konfrontáció megelőzésében és csökkentésében mindenekelőtt a diplomácia nyújthat segítséget. Az átalakuló világrend a diplomácia szintjén is változásokat eredményezett, ami összességében azzal magyarázható, hogy a mindenkori nemzetközi rend fejlődése a diplomáciára is hatást gyakorol. A változás egyrészt a diplomácia által betöltött funkciókban, másrészt e funkciók gyakorlásához kapcsolódó eszközök bővülésében nyilvánul meg. A migráció új kihívások elé állítja az államokat, így annak érdekében, hogy a kezelésében lényegi szerepet betöltő diplomácia megfelelő minőségben érvényesülhessen a gyakorlatban, szükséges az átalakulás. Nem feledkezhetünk meg arról a tényről sem, hogy a migráció nem csupán európai, hanem közös globális ügy, így ebből fakadóan a probléma megoldásához átfogó, közös

szolidaritáson alapuló rendszer létrehozása és kinyilvánítása szükséges. Mindemellett a probléma megoldásában vezető szerepet kell betöltenie a diplomáciának, a nemzetközi konfliktuskezelés hagyományosan kialakult szervezett tevékenységének. Ahhoz, hogy a közös EU-s migrációs politika valósággá válhasson, minden szereplőnek: a tagállamoknak, az uniós intézményeknek, a nemzetközi szervezeteknek, a polgári társadalomnak, a helyi hatóságoknak és a harmadik országoknak együtt kell működnie.

Összességében kijelenthető tehát, hogy az együttműködés és a közös fellépés mind vonzóbb megoldást jelent a migráció kezelésére. Így a migráció szabályozásában létfontosságú a nemzetközi együttműködés, hogy az államok multilaterális keretek között érvényesíteni tudják azon érdekeiket, amelyeket globális módon nem tudnak. Emberi és jogi szempontból alapvető kötelesség segíteni annak, aki segítséget kér, azonban a nemzetközi közösség jelenleg nem tesz meg mindent a migráció kezelésére. Mindent összevetve elmondható, hogy hosszabb távú gondolkodásra van szükség a migrációs probléma megoldásához. Amennyiben az említett kezelési módszereket hatékonyan és következetesen alkalmazzák, és mind Afrika, mind Európa szem előtt tartja saját biztonsági érdekeit, lényegesen csökkentheti a migrációs nyomást, illetve nagyobb hatékonysággal kezelheti a globális migráció területét érintő kérdéseket is.

A fentiek alapján záró gondolatként azt mondhatjuk, hogy a migráció volumenének és ütemének következményeként ma már nincs a világnak olyan országa, amelyet ne érintene e problematikus jelenség. Így a migráció problematikája rendkívül összetett jelenség, s kezelése valódi politikai, jogi és diplomáciai törekvéseket igényel.

6. A szerző értekezéséhez kapcsolódó publikációi

1. Salvador Neto Luís (2018): *A nemzetközi menekültvédelem dilemmái*. In: KREDIT 2018/1 2018. május 16. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00001/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_1_17.pdf
2. Salvador Neto Luís (2018). *Bevándorlásügy az Európai Unióban*. 2018.december 27. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_02_15.pdf
3. Salvador Neto Luís: *A multilaterális diplomácia szerepe a modern világban*, In: Dr. KESERŰ Barna Arnold PhD (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2017*, Kiadja: Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2017. 297 – 305. ISSN 2064-1788
4. Salvador Neto Luís: *A diplomáciai menedékjog elemzése*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 22. szám, XII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója 2017, Kiadja: A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2018. 354 – 369. ISSN 1787-0607
5. Salvador Neto Luís: *A migráció kezelésének újabb modelljei*, In: RIXER Ádám (szerk.): *A JÓ KORMÁNYZÁS* c. Glossa Iuridica Folyóirat, Új folyam 2018 V. évfolyam 1-2. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 285.- 312. ISSN 2064-6887
6. Salvador Neto Luís: *Migráció és közigazgatás Afrikában. Az afrikai migráció hatása az Európai Unióra*, In: Dr. SZŰCS LÁSZLÓNÉ Dr. Siska Katalin (szerk.): *A nemzetközi kapcsolatok jogának időszerű kérdései* c. konferencia kiadvány, Debreceni Egyetem Állam - és Jogtudományi Kar Praetor Szakkollégium, Debrecen, 2018. 114. -129. ISBN 978-963-490-035-1
7. Salvador Neto Luís: *A szegénység kérdése, mint jogi és társadalmi kihívás a kényszer migráció tükrében*, In: FEJES Zsuzsanna (szerk.) *Jog és kultúra* c. Tanulmánykötet, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2018. 137. – 144. ISSN 2063-3807

8. Salvador Neto Luís: *Diplomáciai mentesség és joghatóság*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 23. szám, XIII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018. 224. – 234. ISSN 1787-0607 ISBN978-615-5961-00-7

9. Salvador Neto Luís: *A diplomácia és a jog kapcsolata, különös tekintettel a diplomáciai menedékjogra*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 24. szám, XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 355 – 362. ISSN 1787-0607 ISBN 978-615-5961-02-1

- 10.) Salvador Neto Luís: *A globális migráció, mint szabályozandó jelenség*, In: FEJES Zsuzsanna (szerk.), Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola kiadványa, Szeged, 2018. 323 – 328. ISBN: 978-963-306-640-9 ISSN 2063-3807

11. Salvador Neto Luís: *Az állam és a diplomáciai jog összefüggései*, In: Erdős Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019*, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019, 320 – 336. ISSN 2064-1788

12. Salvador Neto Luís: *Bevándorlás és államhatár, az európai unió migrációs politikájának tükrében*, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai, 18. sz. / 2019, 221-233. ISSN 1588-7901

13. Salvador Neto Luís: *Jó állam és hatékony állam. Afrikai modellek a migráció kezelésében*, In: RIXER Ádám (szerk.): *A JÓ KORMÁNYZÁS* c. Glossa Iuridica Folyóirat, V. évfolyam, 3-4. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2019. 239.- 270. ISSN 2064-6887

14. Salvador Neto Luís: *A menedékjog nemzetközi vetületei*, In: SISKA Katalin, TALABOS DÁVIDNÉ LUKÁCS Nikolett (szerk.): *A jog tudománya, a mindennapok joga II.*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 2019. 80 – 98. ISBN 978-963-490-124-2
15. Salvador Neto Luís: *A Roger Pinto-ügy a diplomáciai menedékjog tükrében*, In: ERDŐS Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2019*, Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Gondolat Kiadó, Budapest, 2019, 102- 111. ISSN 2064-1788
16. Salvador Neto Luís: *A kényszermigráció és a menedékjog szoros kapcsolata*, In: IHARI Erika – MOLNÁR Dániel – SZIKSZAI - Németh Ketrin, *Tavaszi Szél – Spring Wind 2019*, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020, 325 – 336. ISBN 978-615-5586-52-1
17. Salvador Neto Luís: *Menekültügy és nemzetközi humanitárius jog*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 29. szám, XVI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2020, 249. –256. ISSN 1787-0607 ISBN 978-615-5961-27-4
18. Salvador Neto Luís: *Menedékjog és erkölcs*, In: MISKOLCZI Bodnár Péter (szerk.): *Jog és Állam*, 29. szám, XVII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója c. Tanulmánykötet, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2020, 233. – 242. ISBN 978-615-5961-30-4 ISSN 1787-0607
19. Salvador Neto Luís: *Az afrikai migrációkezelés, mint komplex folyamat, II.* évfolyam – 1. szám – 2020. május, *Külügyi Műhely a Külügyi Műhely Alapítvány Tudományos Folyóirata*, 7 – 26. ISSN 2677-0288.
20. Luís Salvador Neto: *Challenges of asylum law in the European Union*, In: HAFFNER Tamás (szerk.): *IV. Fiatalok Európában Konferencia Tanulmánykötet*, Sopianae Kulturális Egyesület Kiadó, Pécs, 2018. 291 – 303. ISBN 978-615-80444-9-3

21. Luís Salvador Neto: *Analysis of the economic relations between the European Union and the developing countries*, In: GLAVANITS Judit (szerk.): Impacts of the EU law on national legislation Conference proceedings of the “Days of EU Law” International Scientific Conference held in Győr, November 2017. Kiadja a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszéke, Győr, 2018. 59 – 67. ISBN 978-615-5837-16-6
22. Luís Salvador Neto: *Theoretical and practical questions of preventive diplomacy*, Miskolci Doktorandusz Konferencia Tanulmánykötet, Kiadja: Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2018. 134 – 139. ISBN 978-963-358-163-6
23. Luís Salvador Neto: *The essence of the good state in modern scandinavian societies*, In: MASÁT, András – MÁDL, Péter (Ed.): Skandinavisztikai füzetek, Papers in Scandinavian Studies 12, Kiadja: ELTE Germanisztikai Intézet, Budapest, 2019. 153 – 158. ISSN 0236-6010
24. Luís Salvador Neto: *The challenges of the african migration*, KRE-DIT 2020/1, 2020. augusztus 11. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/luis-salvador-neto-the-challenges-of-the-african-migration/>